

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди

Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1965 чылда
Тыва Республикасы

1965 ч.
АПРЕЛЬ

28

СРЕДА
99 (6118).

Өртөө 2 көп.

Совет Эвилелинин ажылчы чоннары! Бүгү
улустун социалисттик чарыжын улам калбартыылы!
Чеди чылдын сөөлгү чылынын планын хуусаа
бетинде күүседиили!

(1965 чылдың Май бирге СЭКП ТК-ның Кытырыларындан).

ХООРАЙЛАРНЫҢ, СУУРЛАРНЫҢ ЧААГАЙЖЫДЫЛGAZY

Час боудун эргини бүрүн ээлеп кирипкенин биле холбаштыр чүгө хоуларын ову-хевирин өскертпегендер эвес, харын хоорайларның, суурларның кудумчуларын, сад-сөөктерин, бакчыларның чанын улам чаагайжытарынче, оон санитар култууразын беиздеринче улук кичээнгейни салыр апар. Бо дөргө чонун култуура-амыдыралынын талазы-биле өң чугула айтырылганын бирөөзи болур. Чогум-на ынчангаш чер-чер Советтеринге чоотка чаа болуп эрткен соңгуданын ушине соңгучулар боттарынын чагыларынга бо чугула айтырылганын деңгээлдерин кичээнгейни база уландырып турган ужуру-да мынд. Хей-хей Советтеринг баштайгы сессияларында ажыл-агый болгаш култуура тургузушунун кол-көз айтырылганы-биле кады, ону база тардаг чугаалжып көргөн болгаш чогуур хемчеглерин ажылдап кылгаш, ам аммыдалга боттадырып турар.

Республика төвү—Кызыл хоорайның болгаш чамдык суурларның кудумчулары чай болура ногаан «торгу хевир» кетпиптир, сөөктерин хевир ышкыш чечектер-биле шыптынып кээрге, ажылчы чоннар сеткип ханган өөрүшкүн илерип турар. Ынчаарга кызылчылгаш чак эгелээр-биле кады Май бирини байырлыгына уткуштур база-ла хей чүдүлдерин кылган. Кудумчуларын тургузарында урелген черлерин септеп, сөөктерин болгаш газондарын чечек тарынынга белеткеп, мун-мун ыштырып олуртуп турар. Хей-хейни күжү-биле шөфтерин организа-стап, хоорайның ары-шөверинге көрүм-чүрүмү тургузарын дөш эвээш эвес ажылды чоруткан. Чаагайжыдылганын, санитар култуура-нын талазы-биле ажылдаг кват-талдар болгаш кудумчулар комитет-тери, бүдүрүлгө, албан органдары-лар, өөредиге черлеринде партия, профсоюз органдары иленип-кейип кирип турар.

Сөөлгү чылдарга бо өң чугула айтырылганын барым-Хемчиктин Эри-Барыш, Чөөн-Хемчиктин Шенг бол-гаш өске-да черлерде көдө Совет-тер улук кичээнгейни салып турар. Ыланга Эри-Барышка Саая өчүр даргадан көдө Совет бо эйтерини боудун сессияларында болгаш күе-комун хурадаларында доктаамал чу-гаалжып, кудумчулар аразында шилчиргымедел тургускан. Оон тузуг болгаш чаагайжыдылгала тазы-биле доктаамал комиссия (дар-газы эш С. Л. Хомушук) квартал са-

нында тускай планын кылгаш, оон күтсөлдө дөш хун-бүрүнүн хы-налдаын чорудуп турар. Бо чылын суур чаагайжыдылганын талазы-биле хей чүдүлдерин кылдырып көргөн. Барлык кудумчуларын херимен доозар болгаш анаа ийн мунал эвээш эвес азын-бүрү мяттарын олуртуп. Арылганын бажынарын, бок төгөр оңгарларын немей кылар, ари кудумчуларын септээр, бир чаа кудумчу немей кылар. Бажың бүрү-зү херимини чанынга беш дөшөн эвээш эвес мятты олуртуп. Ол бүгү-нү хей-хейни күжү-биле кылар. Хей-хей бригадаларын, сут-баран фермаларын төптөрүн чаагайжы-дарынче улук кичээнгей салдырар. Республикада колхозчуларын, сов-хозтар ажылчыларын бажына-рында өң ажи аммыдал-чуртталга дөш база өң ажи чаагайжыттыган, ари-шөвөр култуураг суур дөш чарыштың тилекчизи бооп, эри-барыштың СЭКП обкомунун, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин шилчир Кызыл тузун бажы-биле тузуп турары таварылга эвес.

Мындг болза-даа чамдык райку-комнарын, көдө (хоорай) Советте-ринин талазында чаагайжыдыл-ганын, санитар култууразын дуга-йында ам-даа кошкак кичээнгей са-лып турарын шуут чугаалар керек. Анаа бирги эгелеге Талынның, Тес-Хеминг райкукомнарын, Чадаан-ның хоорай болгаш Бай-Тайганын Кара-Хел, Тээли көдө Советтерин хамаарыштырып болур.

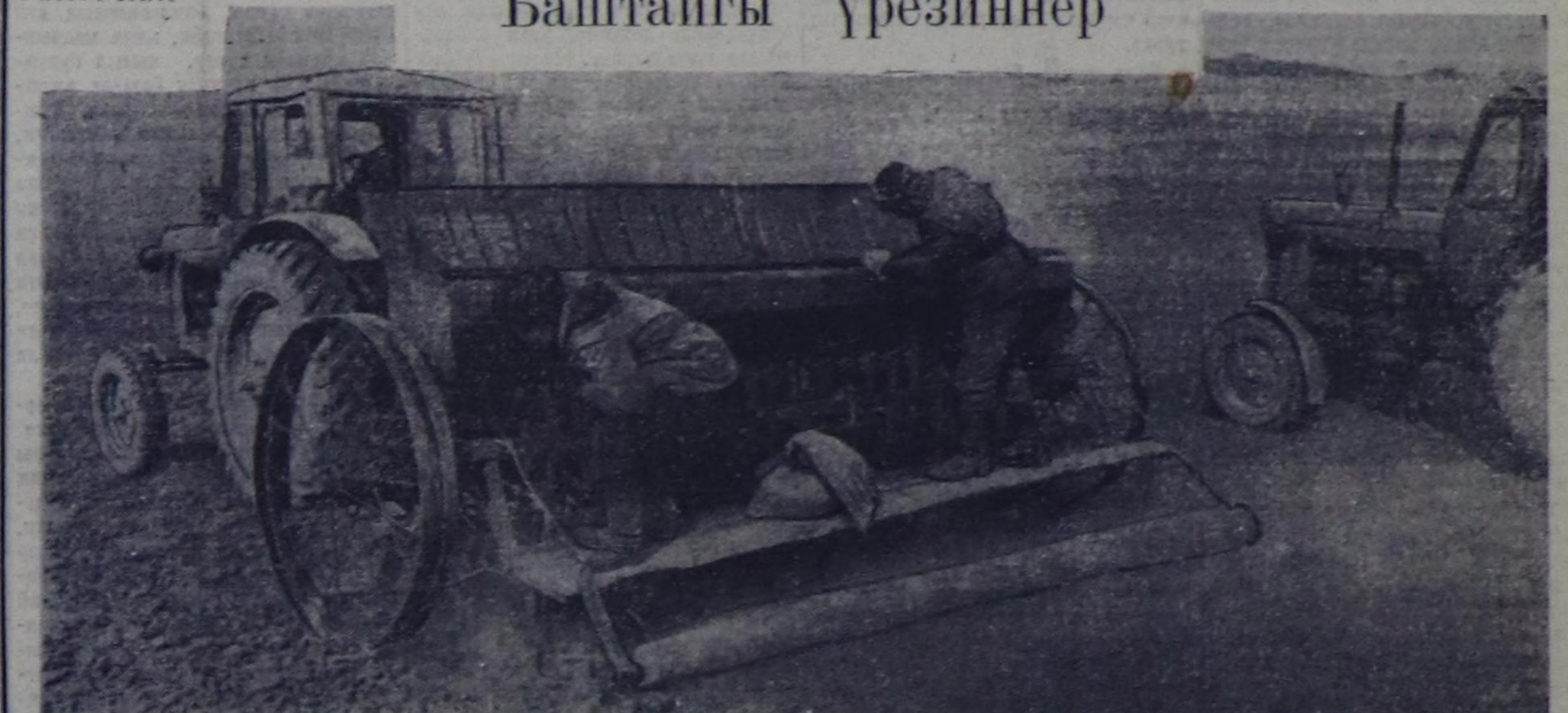
Чоотка чаа Кара-Хел көдө Со-вединиң тургактызы А. Хер-те редакцияга мынчаар бижээ: «Суурда кудумчу чедишпес, ари-ларын бажылар ховар, херимин урелик, ынчангаш тараан ыштар маддын дою болу бээр, ыштар, чеч-ктер олуртуп чым-даа салып салбайн турар. Чамдык чуртталга бажынарын кышкылар, илалов-калары чедир кылдынышкан.» Моон ап көргө, мынд эш А. Херел дарга-дан көдө Советин чаагайжыдылгала талазы-биле кошкак хечтер ап тур-ары черле тодаргай-дыр. Ол ышкыш погандычыл, чаагайжыдылгала таа-рычалыг байлалар, аргалары улук Чадаана хоорайның дугайында база-ла мындг чүдүлү чугаалал болур. Бо хоорайның Малчин, Горький ку-думчулары-биле чакы уде, ыла-гын чакы соонда кижэ эртер арга-жок апар. Чадаана хеминг ариг талазын азын-бүрү болгаш. Хоор-ай ортузунда дыштарында таа-рычалыг сөөктер чаагайжыттын-

маан, чайгы уде ол ийн-чангыс ара-гыч кижилерин дөвөөлөр чери апарган. Ол дугайын сессияларга, хурадаларга хей улаа чугаалжып турза-даа, эш А. Дикик даргадан хоорай Совети оон чогуур түнөөлү кылбаан. Талды районун төвү—Бай-Хаасты, көдө суурларын чаагайжыдылгала албан райку-комун-даа, көдө Советтерин-даа талазында тодаргай хемчеглерин албайн турар.

Хоорайларын, суурларын ногаан-чыдып, чаагайжыдылгала бүгү арга-лар бар, партия болгаш чазак анаа четчир санын ашка-хөргөнгин, тех-никаны берип турар. Маңаа чижек кылдыр бо чылын чүгө Кызыл хоорайның чаагайжыдылганын 80 муң ажыг рубльди чарыгдар дээрин чу-гааларга четчир. Сорулга чүд дөш, ол бүгүнү чөп ажылап, чер-черде партия, совет, профсоюз болгаш комсомол органдары, коммунал бол-гаш чаагайжыдылгала албан черле-ринг ажылдакчылары бүгү хей-хейни күжүн олче мобилизастары бо-лур-дур. Ам кудумчуларга, сөөктер-терге ыштарын олуртудуу доо-заны, чечектерин тарынынга бе-леткээр, хоорайларга, суурларга санитарлыг көрүм-чүрүм тур-гузары эржекч чугула бооп турар. Оон-биле кады чаагайжыдылгала та-лазы-биле кылдыган чүдүлдерин кайы-хамаан чок урегээр чоруктар-биле демиселди шыгырылар, маңаа ку-туксооннарын административтик комиссиялары улук рольду ойнарар хуулоотелерлер. Оон агында тарып олурткан «ногаан өңүктөрүн» ажаллазын күштелдирер ужурут.

Хоорайлар, суурларын көрүштү-п кылдыр чаагайжыдып, ногаанчылар чүгө коммунал ажыл-агый албан черлеринг болгаш чаагайжыдылгала комбинаттарын ажылдакчылары-нын херээ эвес, кижэ бүрүзүнү ху-лоотелде деп чүдөн тургактылар бедни-биле медресеп билер болгаш анаа боудун улук-хуууну шыдар ша-биле кириштирип, иленип-кейип кирип керек. Бүдүрүлгелерин, ал-бан органдарынын, шөкөлөр кол-лективтерин боттарынын де-вискээрлери болгаш чаагайжыдыл-галазын херээлери турары ула-саттарында кылза чогуур чүдүлдерин талазы-биле бүрүн харысчалыг болур ужурут. Советтеринг депутат-тары болгаш кватталдар, кудумчу-лар комитеттери чаагайжыдылгала холбашкан ажылдарын боттарынын хун бүрү контролинга алыр хууло-телерлер.

РЕПОРТАЖ

Баштайгы үрезиннер

Терезин — коллективтик ажыл-агыймы аммыдалыг баштайгы чылында эгелээр-ле. Чаа-Хөддүн тараала ховуларын бирээни апарган. Күш-ажыл-чы кижилер, күчүлүг машина-тех-никалар Терезини байлак дү-жүтүн ораны кылдыр хуулу-рупкан. Чыл бүрүдө-ле ол хову-лардан ажаал алган тараалары чангыс черге бөле уруптар бо-за. Кожанында турганы Чы-ланын-Кожалар даг-биле денне-жи бээр деп чугаалал болур.

Апрельдин 25. Воскресенье. «Найрал» совхозун Кара-Тал салбырын Терезинде хову тур-лаанга ажыл-иш дөш эгелээр. Механизаторлар тракторлар-ын дриллер ховуларын тергет-тер, оларын моторларын димити-тер дааж ховуларын делемини-че ужуруп чоруп турган. Чашты-рымчылар сөкөлөрүн үзеп, бү-гү-ле эрилерин димити, үре-зини көрүпче ламчы кыер хоолайжыдылганын кичээлгеп кичээл тургалаан. Арылгаш, бок үкүстөге болгаш өске-даа хову-лук чүдүлгө ууур ховуларга каан үрезинер шалда оварг дө-нер апарган чыктылаан. Боттары-нын оонашкан ажыл дөш кы-зыкмак кээжэ уруглар Зоа Кыр-гыс, Тая Аракча, Шура Хола-лыг, Бичин-уруг, Лева Найзан

олар сөөлгү арктан үрезинерин ховуларга турганар. Дамында туруп каан ыш-тарын хууло дөшүлүп арга-ган ийн машина хал келген. Ол машиналар-биле Кара-Тал суур-дун шөфтер база келтирел. Олар колуунда-ла башкылар, култуура аммыдалчылары, албан-хаакчылар. Хову турлаанын сто-ловаларын аргына теректерин, чодурааларын олуртуп эгелээр.

Бистер бо хову турлаанга ногаан арыгжыг тургузарын шиптирлеп аламыс. Кол-ла чүе оларын ажаалда хайгаралын күштелдирер. Сут база мын бо болгай — дөш, салбыр эрелек-чин Холамыг Шойда-оол Терезин бузганын бичик хемчеге ышкыш агып чыккан сууне айт-ты. Күбэ эрелекчин, чүрүкү Токаш «Крокодил» деп шүгүм-чүдөлдү солунун элчегип, ме-мериниң чүрүктөрүн куруп кирип-кен. Библиотекка эрелекчин Ан-чымыз суураан эгелген чаа со-хонун, журналдарын, номнар-нын кызыл бузулга дөшгө салып турган.

Терезинде трактор-хову турлаа-нын бригадирин, агроном Андрей Нарыкова чөдө берген, каш сө-сөм чугаалай кааптарын оон дө-шкө.

— Бо чызын маңа 2200 гектар

черге кызыл-тасты чаштырар бис. Оон сугаттыг черлеринг бир газымдын ортума-биле 15 цент-нерин, сугат чок черлеринг бир газымдан 7,5 центнер дүжүтү алыр сорулгалыг бис. Ол ышкыш 450 га черге чинге-таранын, ар-байны, картофель, кукуруза дөш өске-даа култуураларын маңаа тарып олуртуп бис. Салбырын дүжүлгө участогун бо чазын база-ла бир дугаарында маңаа кылдыр. Ол участкага яны-бүрү култуураларын олуртуп, эртем дүжүлгалыг аммыдаларын кылдыр — деп, ол чугаазын мынчаар эгелээр.

Чаштырып кирериниң шагы-даа келген. Сөкөлөр сөөктөк тракторлар чакы оркун доо-заны доккандуушкан. димитиг дагжап чорупкан.

Үрезиниң чаштырарын чижек-нормазы кылдыган. Сөкө-лар сөөктөк тракторлар кара хевир кылдыр аларып каан шө-лүн кызылга хал тургалаан. Чо-лунны, журналдарын, номнар-нын кызыл бузулга дөшгө салып турган. Терезинде трактор-хову турлаа-нын бригадирин, агроном Андрей Нарыкова чөдө берген, каш сө-сөм чугаалай кааптарын оон дө-шкө.

— Бо чызын маңа 2200 гектар

Каш-ла секунда эрткенде, баштай-гы сөкөлөниң хааржаан алдынан-чак кызыл-таст дөш берген.

— Моон мурунда сөкөлөргө үрезинерин чаштырарычлар бот-тарымыс уруп ап турдус. Ма-ңаа тала чок-ла болган: бо маши-намы дузазы-биле бир сөкөлөн каар-ла секунда иштинде долдура кааптар — деп, чаштырарыч оолдарын бирөөни чугаалаан.

— Че, чаштырып кирипкисер, оолдар! — деп, агроном Андрей Нарыков команданы бере каал-кан.

Бир дугаарында-ла Кенден Да-лар-оолдун башкарган ТГ 14—63 тр-р дугаарыг трактор ады-ларын каан шөдө димитиг даг-жап, чаштырып кирипкен. Чаш-тырарыч Кенден Эдер-оол боудун турар ужурут черинде ту-рупкан бар чорган. Оон-биле ко-жалаштыр Александр Чыды-кынтин башкарганы ТГ 14—64 тр-р дугаарыг трактор чоруп-кан. Оон чаштырарыч Адым-оол Сурун-Ламба база-ла боудун туружун эвээлген.

Баштайгы үрезинер көрүпче ышкыш кирип—баштайгы чаш-тырылга мынчаар эгелээр. Терезини ховуларын кайы-лаа чүк-теринге көргө, кара-девис кылдыр алдарыганаан шөд төнүч чок чүе ышкыш калтырып алгаш кө-рүп барган. Бо хууерде хө-рүч ышкыш кирип турар ол үрезинер Терезиниң кара де-вис кылдыр алдарып каан шөд-дерин чигир ногаан кылдыр кааптаптар. Оон соонда ол үре-зинер эриктелер турар кылдыр чегип үнгөн, азын-сарыг бо-луп шыкканын, тараалыларын шуудуру куш-ажылдың алдын түнөөлү болуп калгый бээр.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

ЧУРУКТА: кызыл-тасты чашты-рып кирипкен.

Фото С. Феоктистову.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рыштылаан, бо чылын ол чер-лерин суггарып-биле мындг чаа сугат бүтүлгө казып үндүргөн.

Суггарычлар бригадыз ал-ган хуулоотелде челиштининг күсөлини, сугаттыг черлерде ортума-биле 13—15 центнер дүжүтү алыр дөш ажылда-п турарлар. Суггарылга ам үргү-чүлүп турар.

С. ШИВИТ.

Улуг-Хем район.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рыштылаан, бо чылын ол чер-лерин суггарып-биле мындг чаа сугат бүтүлгө казып үндүргөн.

Суггарычлар бригадыз ал-ган хуулоотелде челиштининг күсөлини, сугаттыг черлерде ортума-биле 13—15 центнер дүжүтү алыр дөш ажылда-п турарлар. Суггарылга ам үргү-чүлүп турар.

С. ШИВИТ.

Улуг-Хем район.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рыштылаан, бо чылын ол чер-лерин суггарып-биле мындг чаа сугат бүтүлгө казып үндүргөн.

Суггарычлар бригадыз ал-ган хуулоотелде челиштининг күсөлини, сугаттыг черлерде ортума-биле 13—15 центнер дүжүтү алыр дөш ажылда-п турарлар. Суггарылга ам үргү-чүлүп турар.

С. ШИВИТ.

Улуг-Хем район.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рыштылаан, бо чылын ол чер-лерин суггарып-биле мындг чаа сугат бүтүлгө казып үндүргөн.

Суггарычлар бригадыз ал-ган хуулоотелде челиштининг күсөлини, сугаттыг черлерде ортума-биле 13—15 центнер дүжүтү алыр дөш ажылда-п турарлар. Суггарылга ам үргү-чүлүп турар.

С. ШИВИТ.

Улуг-Хем район.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рыштылаан, бо чылын ол чер-лерин суггарып-биле мындг чаа сугат бүтүлгө казып үндүргөн.

Суггарычлар бригадыз ал-ган хуулоотелде челиштининг күсөлини, сугаттыг черлерде ортума-биле 13—15 центнер дүжүтү алыр дөш ажылда-п турарлар. Суггарылга ам үргү-чүлүп турар.

С. ШИВИТ.

Улуг-Хем район.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рыштылаан, бо чылын ол чер-лерин суггарып-биле мындг чаа сугат бүтүлгө казып үндүргөн.

Суггарычлар бригадыз ал-ган хуулоотелде челиштининг күсөлини, сугаттыг черлерде ортума-биле 13—15 центнер дүжүтү алыр дөш ажылда-п турарлар. Суггарылга ам үргү-чүлүп турар.

С. ШИВИТ.

Улуг-Хем район.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рыштылаан, бо чылын ол чер-лерин суггарып-биле мындг чаа сугат бүтүлгө казып үндүргөн.

Суггарычлар бригадыз ал-ган хуулоотелде челиштининг күсөлини, сугаттыг черлерде ортума-биле 13—15 центнер дүжүтү алыр дөш ажылда-п турарлар. Суггарылга ам үргү-чүлүп турар.

С. ШИВИТ.

Улуг-Хем район.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рыштылаан, бо чылын ол чер-лерин суггарып-биле мындг чаа сугат бүтүлгө казып үндүргөн.

Суггарычлар бригадыз ал-ган хуулоотелде челиштининг күсөлини, сугаттыг черлерде ортума-биле 13—15 центнер дүжүтү алыр дөш ажылда-п турарлар. Суггарылга ам үргү-чүлүп турар.

С. ШИВИТ.

Улуг-Хем район.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рыштылаан, бо чылын ол чер-лерин суггарып-биле мындг чаа сугат бүтүлгө казып үндүргөн.

Суггарычлар бригадыз ал-ган хуулоотелде челиштининг күсөлини, сугаттыг черлерде ортума-биле 13—15 центнер дүжүтү алыр дөш ажылда-п турарлар. Суггарылга ам үргү-чүлүп турар.

С. ШИВИТ.

Улуг-Хем район.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рыштылаан, бо чылын ол чер-лерин суггарып-биле мындг чаа сугат бүтүлгө казып үндүргөн.

Суггарычлар бригадыз ал-ган хуулоотелде челиштининг күсөлини, сугаттыг черлерде ортума-биле 13—15 центнер дүжүтү алыр дөш ажылда-п турарлар. Суггарылга ам үргү-чүлүп турар.

С. ШИВИТ.

Улуг-Хем район.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рыштылаан, бо чылын ол чер-лерин суггарып-биле мындг чаа сугат бүтүлгө казып үндүргөн.

Суггарычлар бригадыз ал-ган хуулоотелде челиштининг күсөлини, сугаттыг черлерде ортума-биле 13—15 центнер дүжүтү алыр дөш ажылда-п турарлар. Суггарылга ам үргү-чүлүп турар.

С. ШИВИТ.

Улуг-Хем район.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рыштылаан, бо чылын ол чер-лерин суггарып-биле мындг чаа сугат бүтүлгө казып үндүргөн.

Суггарычлар бригадыз ал-ган хуулоотелде челиштининг күсөлини, сугаттыг черлерде ортума-биле 13—15 центнер дүжүтү алыр дөш ажылда-п турарлар. Суггарылга ам үргү-чүлүп турар.

С. ШИВИТ.

Улуг-Хем район.

тас шөлүн суггарган. Колхозтук Чодураа участогунда чакы та-рылга ам чаа-ла эгелеп турар уде, ол хире черин суггарып алганы улук үлө. Оон-биле ка-ды «Кара-Чазыг, Ак-Чазыг» хем-чегин аразында 100—100 гек-тар черлер мурунда сугат чөк, ажылдакчыларын турганын ба-рышты

Улуг тиилелгениң
20 чыл болурунга

1945 чылдың апрель. Дунай флотилиясының корабльдері Братиславага тайбыңны көргүзүп камгалап тур.

Солун кезээ

Гитлердин Германияны ашкан улуг тилгелгени 20 чыл болурунга турсааткан кезээлерини организастаары. Ада-чурттуң Улуг дайынын кырк-жылчылы. Биле ужурамышкылар чорудары Тажу районун колхозтарында, бугурулге, ажал-агым, албан черлеринде үргүлчүлөр турар.

Доора-Хем суурун Култура бажыныга чоокта чаа болган кезеңге хей кижжи киришкен. СЭКП райкомунун херэжениер ортузунга ажал чорудар килдизин ук кезээни организастап эрттирген. Фашисттер Германияны ашкан улуг совет улустун, оон тилгелтирбес чепсектиг күштеринин төөгүдүгү улуг тилгелгениң удавас болуп өртөр 20 чылга холбаштырган илеткели СЭКП райкомунун пропаганда болгаш агитация килдизинин өргөкчизи эш Н. Егорова кылган. Ада-чурттуң тилгелгени Улуг дайынын кырк-жылчылы эштер А. И. Скобеева биле А. Т. Кузьмина немес-фашисттер эжелекчилерге удуз канчаар чаалып, демисекенинин дугайын кезээни кырк-жылчылыңа чу-гаалап берген.

Култура бажынын бот-тымын-гыр урам чула бөлүмүсүнүн агиттер кезээни кырк-жылчылыңа концерт көргүскен.

А. ДОРЖУ.

КИЖИ БҮРҮНҮҢ ХҮЛЭЭЛГЕЗИ

РЕСПУБЛИКАНЫС

Арга-арың-биле байлаң. Оон дугайында кайгамчык кылар болгаш тоолуңу чугааларың чоң чогалдып келген. Тыванын арга-арың оон нини шөүлүнү 46 хуу-зун ээлеп турарын айтырга чет-чир. Ычтаага ол эгээртинмес байлакты кайы хире камгалап, казалап турар бис, ынчан?

Чонгун амдыралыңа бүгү тала-биле ажал-дузалыг аргыларын чүткө мээш кезер чө кылдыр ажылап турар таварылгалар бисте алааш эвес.

Арга-арыгыларын айымдыг дайыннарың-ла хей. Оларнын эне айымдыгы—өрт. Аңаа удуз демисежир бүгү хей-нинитиниң чугала сорулганд болур. Чангыс-ийн хун дүргүзүндө өрт-халап бойдустан чүс-чүс чылда тургус-кан арга-арынын өргөн чөк кылдыр чып казылып болур бол-гай. Аргыларын камгалаарыңаң комплексилги хей ажыларын аразындан өрткө удуз демисеңди мурунку оңдурга илп үндүрүп турары таварылга эвес.

Өрткөн чылын өрттөн айымдыг бүгү уениң (апрель 15-тен октябрь 15-ке чедир) дүргүзүндө ол айымдык дымка белик чаага турган. Чылдың таарымча чөк байдагы, арга-арыг камгалаарың чөк кырында болгаш мээш камгалаарың авиациянын ажылында турган четпестер кат-тышкан, чамдык районнарга беш чыл дүргүзүндө болуп кербен когараларга чедирп келген.

Тоңунун, Улуг-Хеминиң, Ганды-ның Каа-Хеминиң деңскаарлыр арга-арыгың-биле Тывада эң бай-лак. Ындыг бола-лаа түс чө-

лерде өрткө удуз демисең ам-лаа дымка кошкан.

Өрткө удуз демисең чөргү-дарыңа чүткө ол талазы-биле дорт дамаарылгалыг организаста-ларын күжү чедилейин баргы-лаар. Чыл бурдуе колхоз-совхоз-тар аргы-өрт-сиген, саван, хоорза өртөдир. Оон уламынан өрт болгудар.

Ол ышкаш мээш кезилгениң үзүндө артын калыр бузук-са-дык, төшөр өртөдире кижилер харысалга чөк чорун көргүз-бээр. Бин-Хем районун Туран чогуңга болган өртү чыжек кылдыр көргүзүп болур. Орта ажылап турган Бин-Хем рай-улетпур комбинатынын ажыл-чымнары бо айымдыг болу бер-генине удуз бургулду. Мындай харысалга чөк чорукту ол-ла районун «Кызыл таарымча» колхозунун Билегин чөтөгүндө болгудун. Кургаг сикен-чашпа-ны өртөдире эки кичээлгелг болур, оон өрткө удуз чурумна-рын пынгым сагырыларын чу-галып бо таварылгалар багыткан турар-дыр.

Мээш кезер чөтөгүстөрүн дүргүткүчү өрттөн айымдыг үдө мээш аргычыларын, бок-сакты баш удуз өртөдир, ары-лап аштаан турарыңа кичээлгелг салыр керек. Ол талазы-биле хойлу эугуар харысалгалыг болурун бүгү дүргүткүчүлөр үт-пак ужурут.

Чамдык дамаатыларын оттап болгаш таакпылашкында арга-арыга өрт үндүр чөргү удуз хораны чедирп турар. Аргы кырген кижжи өрт айымдыг бо-лудузынын бүгү бар чурумна-

рын сагыза чогуур.

Өрт-биле демисең ону «жүрөк талазы-биле дүргөн хемчегер-ден улуг дамаарылгалыг. Ону херекке алаас удузгүчүлөр база таварышкылаар-дыр. Казан Бин-Хем районун «Халын» колхозу-нун даргасы Н. И. Ершонтан арга-арыга хыпкан өрт өкүржүр 5—6 кижиде бээрин дилээр, ол дүргүткүчү мээш камгала-рын ажылаачыларыңа харын бешик бербей. Оон даартаанда колхозтун ол дилеген уш катан хей кижини өрт өкүржүр ужура таварышкан болгай. Шаң кылды таварылгалар өске ажал-агым-ларга база болгудуң.

База бир четпес чүтө болза, ителге органдары бо чылга че-дир өрт үндүрген кижилерге за-рымылга олавай турары бо-лур. 1964 чылда болгудуң өрт таварылгаларын хемчег кезиле херек кылдыр көргөн бо-луп турар. Күрүнө аңчу-лун камгалаарын мнчаар чик-көө болза черде таарышкан. РСФСР-нин Министрлер Чөвүл-ли ол дугайын шыйып демгел-ден болгай. Өрт үндүрген ки-жилерини хойлу эугуар харын-салга кырген шыннын хол-га алыр өй келген.

Районнарын күтүскен комп-теттери мээш ажал-агым чөтө-ринин бойус камгалаарын та-лазы-биле чорутуп турар ажы-лым контролдары, оон удуз-гүчүлөрүн илеткелерин күтүскөмга дыннан турары чүтүдө.

В. ПЕТРОВ,
бойдус камгалап инитилгенин харысалгалыг секретары.

Америк аныяктарга чагаа

ХАНОН. (СЭТА). Вашингтонга 20 муң кижилги чыс-каалды организастаарыңа, а ол ышкаш Джонокун чазанын Вьетнама агресии дайынында удурамыш-кынын демдээ кылдыр чуртун өске-даа черлерин болгулаан чыскаалдарга киришкен дээр өөрү чети-ришкенин илергелээ чагаам америк аныяктар бол-гаш студентилер организастаарыңа Вьетнамын амы-яктар федерациясы болгаш вьетнам студентилерин эи-лел чоруткан.

Силерин эрес-шудургу херектеринер вьетнам аны-яктарын болгаш студентилерин сагыш-сеткилик ма-галаткан. АКШ-тың чазалаан бүгү америк чепсектиг күштери бистин чуртуустан ундурп аларын болгаш болдунун иштиги херектерин боду шиптирлээр аргам Вьетнам уауска бээрин негешаан, ындыг удуз чыс-

каалды организастаарыңа болгаш берге байдала өс-кө-даа язым-бүрү ажыларын чорутуп турарыңа ол факт болза, америк улустун тайбыңга, чөптүг чорукка болгаш хосталгага чанчыл болган иншакымын дуга-йын херечилеп турар-дыр» деп, ол чагаада чугаалаан.

Америк аныяктарын болгаш студентилерин чөптүг хемчегер бүгү делегенин аныяктарын хосталап болгаш чөптүг чорук дээр демисекенин төөгүзүп ки-рер. Силерин чаагай херектеринер дээр вьетнам аны-яктар болгаш студентилер өөрү четиригенин илергел-е-ишкан, силерин хемчегеринер бистин чуртуустан дамаарышпас чорук болгаш хосталап дээр демисекенин аргам болур кылдыр санап турар бис—деп, чагааның түнелс кезеңде чугаалап турар.

АКШ ЛАОСТУ
ДҮВҮРЕДИП ТУРАМ

ХАНОН. (СЭТА). Хаюйга келген мээштер-биле алырга, америк дайы-мыктар ЛАОСТА дайын ачып-чөт-гөзлөрүн үргүлчүлөр турар. Чоокта чө «Т-28» деп бөлүк самолёттар «Лат-Хуонг» биле Сент-Куанг ара-зында чазалыг орутку бомбалаан,

1965 чылдың Май бирде Кызылдың ажылчы
чоннарынын чыскаалынын планы

Ажылчы чоннарын чыскаалы Май 1-де эртегинин 10 шакта эгелээр. Чыскаалга ажылчы чон-нар колонналары-биле келир.

№ 1 колонна—ДОСААФ-тын мототехники (эвилелешкен республикаларын туткарлыг бо-лур). Чыгыр чери—ДОСААФ об-кому. А. Г. Ефимов харылаар.

№ 2 колонна—спортчу нини-теллерин тук тудукчу күш-куль-туржулары. Чыгыр чери—Күш-культура бажымы. В. И. Юрвез харылаар.

№ 3 колонна—хоорайнын бүгү школарын өөреникчилери. Чыгыр чери—Ленин кудумчузу-нда МООН бажымын чаны. П. В. Маркелов харылаар.

№ 4 колонна—башкы институдун, кездээ ажал-агым технику-мунун. № 3 профтехучилищенин, салды-кооператив училищенин, медицина училищенин, музыка училищенин, башкы училищенин, политехниктиг училищенин. Чыгыр чери—культура болгаш дымтаалыга паратынын аксы. К. Ф. Шинигин харылаар.

№ 5 колонна—коммунист-тик-ажылдык коллективтери, ол ат дээр демисекени турар кол-лективтер, бирги хазарлаа со-циалисттик харыштын тилекче-лери: типография, электростанция.

РПС-тин АТК-ын, сүт комбинаты, улетпур-тулук чөтөгү, аэропорт, кыза завод. Чыгыр чери—парк аксы. В. И. Чечков харылаар.

№ 6 колонна—амыдырал «Хан-дырыл» эргелелин коллек-тивтери, хоорутпур комби-нат, хабз завод, харызындан республика эргелели болгаш хо-орай белири. Чыгыр чери—ха-рызындан республика эргелелин бажымын чаны. Кочетов кудумчузун таварты парк чаны-биле Ленин кудумчузунга чыс-каалга келир. А. Д. Лутанин ха-рылаар.

№ 7 колонна—«Тыва туду-» трези бодуну эргеленде бүгү ту-дуг болгаш керээлгел ажаллаар организастаары-биле, механиз-миз эргелели, КПП, тууруй за-вод. № 12 АТК, СМУ-3 Чыгыр чери—«Тыва туду» трезиниң бажымын чаны. Чыскаалга Ком-сомол кудумчузу-биле келир. В. Р. Немпишанин харылаар.

№ 8 колонна—авторгелелин, авторгелелдин, 1, 2, 3 АТК-ларын, пассажирлер АТК-зын, орук-тулар болгаш сепээр эрге-лелин, ДСУ-нун, ДЗУ-нун, Ус-туу-Енисейин ажаллап чөтөгү-лүк коллективтери. Чыгыр чөтө—Пассажирлер АТК-зынын бажымын чаны. Чыскаалга парк аксы таварты келир. К. Б. Ту-гаржик харылаар.

№ 9 колонна—Кездээ ажал-агым министрствозунун, «Сел-хотсизация» Талда болгаш республика каттыжымшынарын-ың, «Мал сепири» трестин, «Көк-Тей» болгаш «Сукла» сов-хозтарын, зооветсаналы, мээш ажылчы болгаш мээш камгала-мын эргелелин, Улут-Хемин мээш ажал-агым чөтөгү эрге-лелин, «Тыва сүт-туду» эрге-лелин, чөтө хемчээр экспедиция-нын, реалбазанын, хабз про-дуктулар эргелелин коллективтери. Чыгыр чери—Кызыл партизан кудумчузунда хоорай дээрбенин чаны. Чыскаалга Кызыл партизан болгаш Интернационал кудумчу-лап келир. Н. И. Ополев хары-лаар.

№ 10 колонна—Дар-руда ком-бинатынын, ээт комбинатынын, даарылга комбинатынын, ал-гы заводунун, Тыва комплексилг геология экспедицияларын бол-гаш оон бугурулгелеринин база геология экспедицияларын, ДОСААФ-тын, метеостанциянын, аэрология, экспедициянын, спорт ниниелдеринин болгаш организастаарын чөвүленин.

№ 11 колонна—«Тыва туду-» трези бодуну эргеленде бүгү ту-дуг болгаш керээлгел ажаллаар организастаары-биле, механиз-миз эргелели, КПП, тууруй за-вод. № 12 АТК, СМУ-3 Чыгыр чери—«Тыва туду» трезиниң бажымын чаны. Чыскаалга Ком-сомол кудумчузу-биле келир. В. Р. Немпишанин харылаар.

№ 12 колонна—СЭКП обкомун болгаш хооромунун, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлели-нин, Дээди Советтин Президи-умун, хоорукчукомун, ВЛКСМ хооромунун болгаш обкомунун, Социал хандырылга министрствозунун, хоорайнын социал ханды-рылга килдизинин, обпрофчөвү-лелин болгаш профвезиле обком-нарын, уруглар сазтары, ясти-леринин, банкыларын, Сай ин-тистервотунун, ажалга кес-сарларын коллективтери. Чы-гыр чери—партия хооромунун бажымын чаны. Л. А. Ланту-ков харылаар.

№ 13 колонна—респостеоз-тук тыва ажал-агым хандырылга чөтөгү эргелелин, 9 шак 30 мину-тала келген турар. Чылган хо-лошпаарын чыскаарын болгаш шипчешкенин үзүндө корун-чур-муну турарын хоорайнын шери-г комиссары В. Д. Оленчук харылаар. Чыскаалга ханды-рым-чурмуну турарын ханды-рылган хоорайнын мыйлың кил-дизиниң начальниги К. Т. Со-новка дээскал.

черини. Салды министрствозу-нун, курсадыг инспекциянын, горпонуун, Сесерлг селпонуун, «Гавестекторлг» конторанын, нефтьбазанын, салды баазаларын коллективтери. Чыгыр чөтө—респостеозтук бажымын чаны. Шетинкин-Кравченко, Интернационал кудумчулар-биле баар. А. А. Сереккин хары-лаар.

№ 14 колонна—Кадик камга-лаа министрствозунун, респу-блика болгаш хоорай санитар-эпи-де-мия станцияларын, бүтү эи-лелге албан черлериниң, аптека-ларын болгаш аптека эргелелин «коллективтери. Чыгыр чери—№ 1 поликлиника бажымын чаны. Интернационал болгаш Ленин кудумчулары-биле баар. Н. В. Сизов харылаар.

№ 15 колонна—суатар, проку-ратура, материал-техниктиг хан-дырылга эргелелин, Коммунал ажал-агым министрствозунун, хоорай коммунал ажал-агым кил-дизиниң болгаш оон бугурулгел-ерин, «Коммунастроин» септе-лге-тудуг эргелелин, чаагайы-ладала болгаш орук-хөвүрүг ажал-агым конторанын коллек-тивтери. Чыгыр чери—Комму-нал ажал-агым министрствозу-нун бажымын чаны. Кызыл партизан болгаш Комсомольская кудумчулары-биле баар. А. М. Литвиненко харылаар.

Бүгү колонналар айткан че-риг эртегинин 9 шак 30 мину-тала келген турар. Чылган хо-лошпаарын чыскаарын болгаш шипчешкенин үзүндө корун-чур-муну турарын хоорайнын шери-г комиссары В. Д. Оленчук харылаар. Чыскаалга ханды-рым-чурмуну турарын ханды-рылган хоорайнын мыйлың кил-дизиниң начальниги К. Т. Со-новка дээскал.

ХООРАЯ КОМИССИЯНЫ.

Редактор Н. Н. КУДАКИ.

Улустарның негелдези

ТОКИО. Муруну Вьетнамад до-раан үнүп чорутурун болгаш Вьетна-мын Демократтиг Республиказынче халадышкыларын сазт чөк соксалды-рыя Каттышкан Штаттардан пегээр дээр япон мыйсыкаалын төөгүдө Хибия прака болган мнгангиге ап-

рель 26-да 20 муң чыгам токиочу-лар чылган.

АКШ-тың Инди-кылатта импе-риалисттиг агресиянын соксалды дээр эсүлүг бүгү улустун шипчеш-кенин калбарты деп боттарынын шиптирлиги муң-мун ажалчылар.

АКШ-тын Вьетнама агресияны-га удурамышкынын чыскаалын эрттирген социалисттик партиядан парламент депутаттарын боттал-ганы-биле чорударын япон мыйсы-каалдыг ажалчы чоннары төлөвилээр.

ДЖАКАРТА. Вьетнама америк агресияга удурамышкынын мн-тигин Индонезиянын национал фронтунун организастаарын эуга-раг Чөн Яванин наймыскалы Су-рабайга болган Хоорайнын төп шө-дөринин бирээниге чылган муң-мун чуртгаалыг америк дайымы-рактарын чүдөк-бужар үлгелдиг-лери килелен караганыр.

БЕРЛИН. ГДР-нин Улус палата-зынын бүтү депутаттары, республи-каның бүгү ажалчы чоннары америк империализм Вьетнама агресия-зын шиптирлээп бурду шалп турар деп, ГДР-нин Улус палатынын президиумунун чарлаан меделгел-де ошалай демгелгези.

албан-хаакчылар, парламенттин до-путаттары, чурттуң хей-нинитин көс-кү ажалдачылары Япониянык профвезилелеринин чингине чөвүл-елин болгаш Япониянык социали-сттик партиянын кыгырмын эугаар меделгелери.

АКШ-тын Вьетнама агресияны-га удурамышкынын чыскаалын эрттирген социалисттик партиядан парламент депутаттарын боттал-ганы-биле чорударын япон мыйсы-каалдыг ажалчы чоннары төлөвилээр.

ДЖАКАРТА. Вьетнама америк агресияга удурамышкынын мн-тигин Индонезиянын национал фронтунун организастаарын эуга-раг Чөн Яванин наймыскалы Су-рабайга болган Хоорайнын төп шө-дөринин бирээниге чылган муң-мун чуртгаалыг америк дайымы-рактарын чүдөк-бужар үлгелдиг-лери килелен караганыр.

БЕРЛИН. ГДР-нин Улус палата-зынын бүтү депутаттары, республи-каның бүгү ажалчы чоннары америк империализм Вьетнама агресия-зын шиптирлээп бурду шалп турар деп, ГДР-нин Улус палатынын президиумунун чарлаан меделгел-де ошалай демгелгези.

ДЖАКАРТА. Вьетнама америк агресияга удурамышкынын мн-тигин Индонезиянын национал фронтунун организастаарын эуга-раг Чөн Яванин наймыскалы Су-рабайга болган Хоорайнын төп шө-дөринин бирээниге чылган муң-мун чуртгаалыг америк дайымы-рактарын чүдөк-бужар үлгелдиг-лери килелен караганыр.

БЕРЛИН. ГДР-нин Улус палата-зынын бүтү депутаттары, республи-каның бүгү ажалчы чоннары америк империализм Вьетнама агресия-зын шиптирлээп бурду шалп турар деп, ГДР-нин Улус палатынын президиумунун чарлаан меделгел-де ошалай демгелгези.

РАЦИОНАЛИЗАТОР

(Танчүзү. Эгези 3-ну арында).

«Моон-биле маргыжарга аалдыр-бас кижиле болгай» кылдыр бодаш, Грша чугааны оң-биле сок-сал каан. Грша стол кырынга чы-ды-бүрү жуналдар салган, нумчут-тунуп олтурупкан. Хире-хиреде саа-зын шалырааны, Гршаның оожум чөдүргенин Зинага дыңалыр. Турп-кан хирезинде-ле Грша дун ортузу өртпү шыйынып, бажиттинип кел-ген.

Цех мурунда турганынга бо-даарга, план-саалазын-даа куу-седип, элээн өдөлдөп келген. Григорий Иванович цех начальнигиниң өрге-хүлээлгелерин унер дугайында директорга билдириниң-даа би-живзон. Аңаа-ла өчкөсүнгөн. «Бер-гелерден корткан, ырбакчы джи бээр—деп, Кузьмин ынчаар бо-даан.—Черде ычаш, пекти өрү тыр-тыш, мурунчаларыңа дегелениң чедирер, бодунуң шынынын көргү-зөр херек». А директор оон унер-кирер дугайында сөс эрп, билди-ришкенин-даа негешаан. «Илг мар-гыт-даа уезинде чүү-даа дептин бо-луду» деп, оозу баа-ла мнчаар бо-даан. Оон соонда шынап-ла Кузьмин пектин ажалын сегидип эгелээр. «Шүгүмчүлел халас барбаан-дыр—деп, Федор Дороевич өөрүшкү-биле бодал турган.—Грша шынап-ла эр-тей! Чүвени чиге-дөртү-биле чу-гаалаар, сеткилик ак. Туралаар болза, ол чүтү-даа дескетпес. А чогадыл-ганы? Орта-ла арай бугулу турар. Ычталла-даа чүвени капчап билдир-Буде-даа бөри магат чок».

Бир-ле каттап Кузьмин цехке ажалын аайлап кааш, механиктиг шөтканын шепеп көргөн. Моторун ажылап турары, шөтканын дол-гыры аңаа. А хырбаны аштагыр арылбас, өштү-биле дөмөй. Шөтканын хымын хырба-биле чаап алган. Дөмөй-ле албас. Ычан сапожик Алексей Бориков Кузьмининиң ча-ныга кылашпап келгеш, чүү дээр эвес дөзөп айттырар:—Че, хандыг-дыр, Григорий Иванович? Ынаның бар бе? Хыр-ба аштаар дээр, холдарың пат-ла

сугланым, хавара берди. Дүргөн бо-лур бээр чүе болза, ала...

—Аза алган ышкажыл мон!—деп, демки шөтканы-биле беришп-шашан, харылаан.—Эдилел чөк өт-тир.

—Ыччаларга-ла сөз моод хей чүе эвес бе, Григорий Иванович? Каш чыл кылып келдин, ам-даа хор-жок.

—Буде бээр болза, биске улуг чингелде болур ийн.

—Ындыг харын. Ычталла-даа бүтпес-тир. Мен бодаарымга мону соксалган дээр.

Өт хырбаны шөтканы тудуккан тапачка шүүт-ла хырба-биле доула-нып калганын көрүп кааш, Алексей Николаевич алгырышкан:—Бурган өршө! Чырааң эер дээр согураартын алган-дыр сен, Григорий Иванович. Э-ах, бо илдик сардан үнген! Калчап аштаар боор?!

Кузьминин ол «чогадылганы» ай амыр-ла аңаа туруп келген. Оон кырынга хир-доуун кылынады чынына берген. Аңаа кым-даа хол дегбестаз. «Ажым чок эг» деп, ажалчылар олчө көргөш, ынча дж-жир. Кузьмин боду беши олчө көөр хөөк чок апарган. «Ам черде боду биллиң—деп, Григорий Иванович шуудун бодай берген.—Директорун чугаалап турганын мн болганын ол ышкажыл? Хей-ле шүүдөн-дир мен. Че, ажырбас он. Мен аңаа күрүне акша-хөргөңгиз чаргылашкан эвес мен. Бодунуң күжү-не үндүрүм ыйнаан».

Кандыг-бир херекседип, таарыш-тырылганын чогаалып кылыры ылдыг амыр бе. Аңаа хей бодал, хей күжө-нишкенин унер. Хостуг уе-шак херек. Дылда узамдыга бергенде, Григорий Иванович механиктиг шөтканын ады-рып кааптар дей берген. Ол аңаа-ла цехте чө эелен турар. «Черде кан-чап мндыг болду?—деп бодал оон бажынга баа калдырдым кирил келген.—Ам-даа шепеп көрө чү?..» Шөтканын хылдарында хырба чынына кадып калган. Мотору ажылдадыкан. Шөтканы хиртиселд

долганырга, серин сырын эстеп ту-рар. Хырба чынына берген тапач-каны Кузьмин алгаш, тырылдар долганып турган шөтканы тудуккан. «Кайын арылгы бо» деп, шиптине чөгөнип бодал. Хылдар хөмгө дээр-ге, мырпал хылдарлар дагжап турар. «Мурунда мндыг эвес чүе болгай. Ам чүе хылдыктайын бер-ди!» Тапачканы дедир алгаш, то-тап көргөн. Кузьмин бодунуң ка-раанга бузуревейн барган: «Кай, шынап бе! Чоп көтүсө хырба чок, арга тазыл?!» База бирини алгаш, долган-дыр тудуккан. Арылган, ар-тында быларга дөзүлүг чүе деп, кылалынып турар.

Баштайгы тилгелер! Ындыг-ла улуг эвес-даа бол, бир чогаа-дылга мнчаар төртүтүнгөн. Ону тур-гузганын уйгу чөк кезде дуннер эртпөөн дээр, чаа чүвени тыварын-га сундулуг ажылчын чөкө бодалын үндүрүп, чөкө күженишкенин сал-баан дээр. Оон күзели боттанга! Кижиниң күш-ажылын чингедип, хей түнүгү камгалааны берип турар база бир херексел кылдынган. Шөтканын хылдарында хырбаны чагаш кадырлытарга, дүрүжүшкүнүг апар, ылчашаң хөмгө чыныпкан хырбаны арылгы шаштар. Байгы-ла чамды ол дүрүжүшкүн дугайында хоочун ажылчын Тарас Лу-кинниң бодалы бадытаттыган.

Механиктиг шөтканы тургузары-нын мурунда цехке бир ажылчын хун дүргүзүндө дөңгүл-дангыл-ла-чыс ажыг тапачканын азы ма-кыташтарын чыныпкан хырба-зын аштаар турган болза, ам ол шөтканын дузаң-биле беш шак дү-гузунда уш чө хире илдиктерин та-лап каар. Күш-ажылын бугуру-чузу уш катан берген!

Кузьмин 16 харымында, дайымын сөөлүг чылы—1945 чылда бу-рул баштыг Салн сынынын артын-дан нези-биле пнлаа Тывага чедип кел